

WWW.UNILIB.RS

Издаје сваке недеље
на читавом табаку.

Дописи пишу се уред-
ништву, а претплата и
огласи А. Пајевићу у Н. Сад.

ГЛАС НАРОДА.

Цена је листу:
на годину 3 фор.
на осам месеци . . . 2
на четир месеца . . . 1 „
за Србију годишње 4 „

ЛИСТ ЗА НАРОДНЕ СТВАРИ, ПРИВРЕДУ, ПОУКУ И ЗАБАВУ.

ЗА ОГЛАСЕ ПЛАЋА СЕ 5 НОВЧ. ОД СВАКЕ ВРСТЕ И 30 НОВЧ. ЗА ЖИГ СВАКИ ПУТ. ЦЕНЕ СУ ЗНАТНО НИЖЕ ЗА ОНЕ
ОГЛАСЕ, КОЈИ ШТО ЧЕШЋЕ ИЛИ У ШТО ВЕЋЕМ ОБИМУ ИЗЛАЗЕ У ОВОМ ЛИСТУ.

НАШИМ СВЕШТЕНИЦИМА.

III.

Ми Срби с ове стране Дунава и Саве немамо своје српске државе и владе, својих српских државних званичника, којима би у дужност спадало, да се за наш народ, да се за српство брину, да га снаже и унапређују. Ми имамо једино своје народне званичнике, а то су учитељи и свештеници.

Учитељи имају велики задатак, али они раде више у школи него ли у народу, а делокруг свештеника је баш у самоме народу, они треба да буду народни учитељи. А и ко за то има више прилике од њих? Ко је с народом у ближем додиру од њих? Хоћеш ли да се крстом прекрестиш, да ступиш у заједницу цркве хришћанске, хоћеш ли да венчаваш драгу за се, свештеник ти један и други свечани чин обавља; а кад ти куцне последњи часак, када те носе у самртну кућу, из које се више нећеш повратити, ако нико свештеник те тамо испрћује, његова молитва, његова те песма вечитим сном успављује. И ко ће да наброји све прилике, у којима свештеник с народом у додир, у свезу долази!

Ако је свештеник човек од знања и науке, ако има одушевљења за свој свети позив, он може народ преобразити, он може од неизображеног, неуког направити изображен, и у свему напредан народ; само треба да сам знаде, које дужности има као свештеник, као човек и као Србин.

Па које дужности има он као свештеник?

Као свештеник има дужност, да се држи цркве и црквених прописа. Како може онај свештеник, који је нехатан у вршењу својих црквених дужности, од других захтевати, да ревнују цркви, да су црквени? Неће ли таки свештеник баш отуђивати народ од цркве? Свештеници обично замерају онима, који цркву и веру пред народом омаловавају. Ми им у томе за право дајемо. Али није доста само другима замерати, него ваља делом, примером претходити, јер то ће највише успеха имати. Сваки свештеник ваља најозбиљније да схвати свети позив свој. Он треба да се дању

и ноћу сећа, да је он слуга цркве Христове, онога Христа, који је за човештво не само гоњења и муке него и смрт претрпιο. Је ли онај свештеник достојан служитељ олтара Христова, који ни толико није кадар, нећемо да кажемо да живот на жртву принесе, него да само сву снагу своју посвети цркви и народу, којег је члан и од којег је ужитак добија?

Проповедница црквена је најзгодније место, са којег се у народ могу ширити здраве мисли, спасоносна начела, која задиру у породични, општински и народни живот. Нека сваки свештеник добро промисли, каква тешка одговорност на њега пада пред богом, пред савести и пред народом, ако се никада није лађао те прилике, да народу, који је жедан поуке и мудра савета, пружи духовна напитака, да му канду ганку балсама на столетне ране његове. Народ наш је сам себи остављен. Нема никога да за њега бригу води, он је сироче, које лута од камена до камена, од немиле до недрага. Свештеник треба да му је и отац и мајка. Он треба да се о њему брине, да му потребе сазнаје. Свештеник је у сред народа, он чује, како било, како срце народно куца. Ако то срце болано откуцава, он треба да тражи лека болу томе.

У црквеној општини треба свештеник да је узор реда и законитости. Ако види да општинари прелазе границе закона, да самовоља маха отима, он треба да својом благом речом, својим очинским обавештавањем људе на добар, на пут законитости изводи...

Какву дужност има свештеник као човек?

Као човек има дужност, да се брине за напредак народа, који му је поверен. Он треба да народ поучава, како ће телесну и душевну снагу своју што више усавршити. Он треба да народу у свакој прилици од знања и науке, коју је сам у школи и књигама поцрпао, саопштава, како ће овај све разумнији, све просвећенији бивати. То наш, српски свештеник у толико пре ваља да чини, што је он

за живота а и по смрти породицом својом небројним свезама за народ привезан, па која је вајда њему, која ли његовим потомцима од неразумног, непросвећеног и сиромашног народа!

Као човек треба да свештеник у животу и у породици својој онако живи, како то прописи вере и цркве, којој се посветио, захтевају. Да богме да се не може захтевати од њега, да он буде анђеолоу човечијем облику, да он буде непогрешив и без сваке мане, али се може захтевати, да буде од најбољих а не од најгорих, да у добру а не у злу народу предњачи. Који се не узда у себе, да ће оваки бити, тај боље нека се не одаје тешком свештеничком звању, јер иначе ће на сваком кораку сам са собом, сам са својом дужиности у опреку долазити, и у место на славу вере и цркве, на хасну народа, он ће им служити на саблазну и на велику штету.

Какву дужност има свештеник као Србин?

Као Србин има он дужност, да свом снагом настајава, како ће српски народ, како ће српство у свему напредно бити.

Нема ли у општини, у којој је он парох, српске школе, свештеник треба да људе приволи, да је подигну. Има ли је већ, он треба да их одушевљава, да је што боље снабдеју, да јој одрже верозаконски, народни значај њезин. Свештеник треба да народу добра примера даје у поштовању учи-

теља и његове трудне радње око обучавања и васпитавања дечијег. Ако народ види да свештеник учитеља омаловажава, да га ни подашта не држи, губиће и он уважавање према њему; а нека нам таки свештеник поверује, да баш ни он сам тиме не ће код народа добити него ће изгубити у угледу своје.

Као Србину дужност му је улевати народу веру у бољу будућност. А коби народ у борби с душманима својим малаксао, ако би о опстанку своје очајавати почео, свештеник нека га храбри, нека га теши славном прошлости, а нека га крепи уздањем у сретније дане, у бољу будућност.

Као Србин-свештеник треба да га учи љубави ближњему. А ко је Србину ближи од — Србина? Кога треба већом љубави да обима него свога једноплеменог и једноверног сродника? У томе свештеници могу највише урадити. Они треба да буду и у томе достојни последници Христа, који је и међу непријатељима љубав проповедао!

Најпосле српски свештеник треба да утврђује народ у нади, да ће после толиких мука доћи ускре народне слободе, народног јединства.

Који се свештеник овако понаша, тај је достојан узвишенога чина, којег на себи носи, тај је достојан прејемник оних честитих старих свештеника, с којима су се црква и народ поносити могли! . . .

С.

СЕОБА СРБАЉА 1690. ГОДИНЕ.

II.

Цар Леополд беше за све време свог царевања у великом теснацу. С Французима како, тако оконча војну, незадовољне мађарске великаше умири тиме, што је поглавице завери погубио а немилих гостију, што на позив незадовољених Мађара дођоше да ћесару Беч узму, опрости се Леополд помоћу славенском: јер да не дође краљ Пољски цару у помоћ, да застрашене Бечлије не извести о скором спасу наш Павле Бакић, зацело би тада Беч допао турских шака: велики везир Кара Мустафа са двеста хиљада ваљане војске беше Беч опсео и тврдо наумио да га заузме. Ал' у Угарској Турци му засели беху, јадну земљу за дуго време од сто и педесет година притисли. Тешке дане проводио је Ћесар: жао га беше земље своје, што му је Турчин оте, ал' сам себи не могаше помоћи.

С тога живо, врло живо прионе око уговарања са Србима, да пређу у цареву земљу. Добро му беше дошло, што се нађе Ђурђе Бранковић, који поста деспотом српским, јер не само да га је Ће-

сар с места послушао и окануо се грчког патријарха Калиника, него почео се договарати и уговарати са Арсенијем III. Чарнојевићем, српским патријархом у Пећи, већ га је и сам Ћесар признао за српског деспоту, начинио га бароном и угарским грозом.

Уговор је дакле учинио српски патријарх Арсеније III. са немачким Ћесарем Леополдом кад је прелазео у ове земље. И једна и друга страна примила је дужности а и права.

Тако су се Срби обвезали;

1. да ће постати поданицима аустријским и заклели се да ће увек верни бити кући Халсбуршкој.

2. да ће увек уз Ћесара ратовати против Турака. Друга страна т. ј. Ћесар дао је Србима ова права:

1. Срби се примају као народ, који је политички слободан и независан, једином само цару потчињен.

II. Обећава се Србима да земље, од куд дођоше остају њихове а сад су њихове и оне земље, које оружјем од Турака отму.

III. Оставља се Србима властита унутрашња самоуправа, на основу старих њихових права и обичаја.

IV. Осигурава се Србима право да могу себи војводу, као политичног поглавицу народа, бирати.

V. Обезбеђује се Србима слобода вероисповести и црвених обреда по уставу њихове старе вере.

VI. Потврђује се Србима право, да могу себи поглавара цркве т. ј. патријарха независна од сваке друге духовне власти бирати. *

Сва та права дадоше Србима аустријски ћесари, њихови наследници потврђиваху их, па и данашњи наш цар Франц Јосиф I.

Није нам овде испитивати како се извршује уговор и с једне и с друге стране. Дела, жива дела нашег народа, забележена у књизи, што се зове историја, говоре најбоље јесу ли Срби увек верно извршивали што су уговорили, а да л' друга страна извршује, што је уговорила и то се даје у повесници наћи, а најбоље се даје читати у поступању данашње владе.

Под тим уговором дакле подигне се Србадија њих до пет стотина хиљада и крену се новој домовини. Сви знамо да, од како је Славена на свету, да је у њих и неизмерна љубав према завичају, а кад су Срби онај део Славенства, у коме развитак свију славенских и добрих и злих особина свој вршак достиже, онда морамо себи преставити колику жртву жртвоваше наша прадедовска сеоба када остављаше гробове својих праотаца, својих милих и драгих, када се стара која властеоска породица растављала од својих кућа и градина а незнајући за сигурно да ли ће и колебице достати тамо у далеком, туђем свету. Ох оно небо, оне горе, оне живе сведоке српске силе и господства, с којима се и потоњи патније Србин спријатељио, и њих да остави!

*) Черте живота народа Српског.

И оставио их је, све је оставио; јер му задуго беше чекати од туђина спаса свом притиштеном, раскомаданом народу, па је наумио да сам на страни ћесаревој заподене бојак за ослобођење остављеног завичаја и остале напуштене браће своје.

Па се подигао силан Србаљ њих до пет стотина хиљада и кренуше се, вођени седим патријархом Арсенијем III., у ћесарију, да мачем у руци извојују себи земљиште, на коме се брзо и настанише и постадоше тврди бедем против навале турске. То беше сеоба а никакав збег: јер Срби покренуше све своје имање што се селити могло и с оружјем у руци дођоше амо у земље, које ће по уговору њихове бити. Нова домовина постаде Србима: Срем и Славонија, населише се по Бачкој, настанише се у Будиму и околини: у Св. Андрији, у Помазу, Калазу, Чобанцу и Збегу, у Коморану и др.

Жалост за завичајем разagna на брзо Србима посао, ћесар је био у највећој неприлици: Турци за који час да навале на ћесара, коме тим страшнији и опаснији беху: јер не само да му посаду у Босни растераше, већ је и Београд у турским рукама био, а Банат и Велики Варад беху турски пашалуци. Ердељ је стајао под заштитом султановом. Унутри у земљи кинтило је од мађарских незадовољеника и бунтовника, уз то још и војна с Французима. Да како, да ћесару Срби беху добро дошли: јер у њима нађе помоћи држава му и против Турака и бунтовника, као што ће доцније без разлике против свију државних непријатеља у Србима обране наћи. И гле, за кратко време, од како се ти јунаци амо доселише, поче нестајати бора са натупшеног и набраног чела ћесарева. Јер неколико година ратовања довољно беше тим делијама, да ослободе и ћесара и државу од турске немани, да угуше устанак мађарских бунтовника и да цару прибаве онако повољан мир, као што карловачки 1699. г. беше, који је само претеча био пожаревачком миру од год. 1718. којим цар очисти сву своју земљу од Турака и добије још велики део Влашке, Србије и Босне.

М. А. Ј.

ЗАБЛУДЕ И ПРАЗНОВЕРИЦЕ У НАШИМ ПОСЛОВИЦАМА.

Од Ђорђа Мандровића, пароха пештанског.

(Наставак.)

Други дан, друга навика.

Та пословица која нас учи, да нам се не треба данас бринути како ћемо сутра живети, могла би само онда стајати, кад би човек могао кору хлеба набавити кад год хоће и кад год му треба. Но по што се зна, да у години много има дана, кад човек поред најбоље воље ни пребијене крајцаре не

може да заради, — по што нас болест може у постељу бацити, те ни за какав рад не ћемо способни бити, јасно је, да нам се још данас ваља бринути, како ћемо сутра и преко сутра живети.

Залуду се човек чува, ако га Бог не ушчува.

Дакле ма човек све мере предузео, како ће себе од зла сачувати, све је то бадава, ако му Бог своју

помоћ откаже! Ја не могу себи да представим, да Бог може тако неправедан и немилостив бити, да таквом човеку у помоћ не притече, но на против тврдо држим, да онај човек може с највећим уздањем на божју помоћ рачунати, који се за себе као што ваља брине. То веле и ове наше пословице: „Ко себе чува, и Бог га чува,“ „док се човек чува, и Бог га чува.“ Али то је на жалост наше старо зло, да ми сами себе одвећ слабо чувамо, па за то и Бог своје лице од нас окреће, за то сваким даном и пропадамо, и све нас мање бива.

Да видимо како ми себе чувамо, како чувамо своје здравље.

Тешко би се нашао тако непаметан човек, који би своје одрасло детенце изнео у зиму голо наго, и ту би га још и хладном водом поливао. То јамачно нико не би чинио, коме је живот свог детета мио; јер тога ни многи људи не би могли издржати а да се не поболу, а камо ли дете. Али колико нас има, који своју нејаку дечицу, тек што су топлу утробу своје мајке оставила, по најгорем времену и у сред циче дајемо у цркву носити, да их тамо кум голу нагу неколико тренутака у зраку држи, а свештеник да их у три маха леденом водом прелива! Ми зарад здравља наше деце не ћемо да замолимо свештеника, да нам дете у топлој соби крсти, него позивамо се на Петра и Павла, који су се тако исто у сред зиме у цркви крстили, па им ништа није фалило. Ми дабоме бележимо само оне случајеве, где су деца више среће него њихови родитељи памети имали. Ма где је онај превелики број деце, која се зими у цркви крстила па и главом платила? Будимо уверени, да од оне 14.356 деце, која на 100.000 у првој години живота помру, већина се без сумње од назеба поболела и поумирала; јер немојмо губити из вида, да назеб и децу и старце немилеце коси, и да од њега наши људи највише умиру.

Ми обично велимо, да је „здравље највеће богатство,“ али да то здравље сачувамо, у томе смо на жалост, тако немарни, као да га ни у шта не ценимо и као да желимо, да га што пре изгубимо. Како чувају наши људи здравље своје деце, кад им ова у неколико одрасту? Ево да један пример наведем! Они их често с петом и шестом годином одбију у поље с неколико комади свиња и прасаца, где на киши, ветру и зими по цео дан проводе, где поред свиња не само да одивљају, но разним и епогодама времена изложени и разне болести навучу. Родитељи! зар се тако чува дечије здравље и зар је вама милије да имате у џепу више 10 и 20 форината, што би свињара платили, него да имате синчића здрава и жива? Ај! ал' ти родитељи не умеју ни сами своје здравље да чувају.

Или зар се то зове своје здраље чувати, кад Србин о свецу и сватовима разгрејан и ознојен у сред највеће зиме одмара се и спава на најопаснијим по здравље местима, у ходнику, кукурузари, на коли и у подруму? И још имамо образа да Бога за здравље молимо! Разгрејана коња покривамо, и од назеба чувамо; кад ћемо једном и себе тако чувати?

Да видимо сад, како наши људи чувају здравље својих жена, како поступају са српским мајкама, док су ове тешке и кад се олакшају!

Што им је трбух до зуба и једва се сиротице крећу, на то се наши људи на срамоту свога разума одвећ мало обзиру. Оне морају да редују и најтеже пољске послове да раде, и ма да многе у след телесног напрезања побаци, у постељу падну, па и до самртне свеће дођу, ипак наши људи никако не ће да увиде, да жена треба да се чува од великог и тешког рада, ако ће срећно свог бремена да се опрости. Ништа боље не чека их ни онда, кад им час дође, да се олакшају. Где се оне порађају? Да ли у топлој соби и мекој постели? Дао би Бог да је то тако; многа српска мајка не би тако рано у црну земљу отишла. Али код нашег народа већином противно бива. Ретка је наша жена на селу, која се не порађа у каквом хладном вајату, у шупи, штали или у гумну. Њој је слободно, да на сваком месту човека на свет донесе, само не у топлој соби; та то би грдна срамота била! Место да сви здрави из собе изиђу и собу јој уступе, она сиротица мора из собе да бежи и да се по хладним местима крије. То исто мора после за неколико дана да чини, кад своју природну, нужду хоће да сврши. Да породиља у топлој соби ту нужду сврши, као што је то код свију паметних људи обичај, то би нашим људма са свим зазорно било и она сиротица мора и у сред најљуће зиме иза куће или у гумно да иде и тамо да се по више тренутака бави. Поред тако непаметног и нечовечног поступања, је ли онда чудо, ако им породиље од хладноће запаљење материце добијају, и ако им у опште болници иза куће и у гумну своју болест позледе, па и главом плате?

Но то није све, што наши болесници с непамети наше морају да подносе и страдају. Ја ћу још једну такву будалаштину да наведем.

У очи недеље или каквог празника носе обично наши људи своје болнике у цркву или у манастир и по најгорем времену и ту морају они више пута и у сред зиме на хладној земљи или камену целу ноћ да проведу. Сироти наши болници! Доносимо их у цркву да их од болести излечимо, а не ћемо да знамо, да се тим преноћивањем у хладној цркви болест само позледити може.

Доносимо их у цркву, да их од једне болести излечимо, а не знамо да им у цркви, ма да је она најсветије место на земљи, и другу коју болест можемо на врат навући. За име здрава разума! Кад ћемо се једном научити, да је Бог свуда и на сваком месту, и да он, који нам у цркви и манастиру помаже, помоћи ће нам за цело и у нашој кући, ако смо заслужили? Имајмо на уму ове речи светог оца Григорија Ниског! „Промена места, вели он, не доводи човека Богу ближе. Ма где ти био, Бог ће теби доћи, само ако обиталиште твоје душе такво буде, да у теби становати може. Но ако је твоја унутрашњост пуна рђавих мисли, онда ма и на Голготи био или на маслинској гори или на месту, где је Христос из мртвих устао, ти си ипак тако далеко, да ти Христос помогне, као да никад ниси у њега веровао“. Имајмо на уму те речи, и оставимо на миру болнике у кући и топлој соби!

Но какве су те куће, какве су те собе, у којима наши болници и у опште наши људи живе? Да ли су оне пробитачне или су штетне по здравље? Да видимо још то!

Наши Срби обично држе, да има нечистих кућа. И ко би могао то у сумњу доводити? Чистих кућа

је мало, а нечистих на жалост пуна су нам сва села. Та загледајмо како изгледају зими собе. На пољу је велика зима. Пенџери су тако затворени да ни најмање свежа ваздуха не може у собу да уђе. Поред фуруне стоји буре с купусом или што је још горе наливено с ракијом, а иза врата буре с амуром, из којих загушљиви смрад куља. Под једним креветом неколико кокошака, а под другим неколико гусака, па наравно и њихова поган, која ваздух кузи. Ту мала деца мокре, ту се обојци и кошуље перу и суше, а жижак, он је од по ноћи па до зоре горео и собу смрадом испунио. Ето! каква је соба, у којој наши људи зими живе! Она је у пуном слислу речи нечиста, пуна свега онога, што здравље порушити, а болест увеличати може. Кухнију собу тешко би им и највећи злотвор могао пожелети и измислити!

Код такве немарности према своје здрављу је ли чудо, што се ми Срби после Мађара највише у овој држави губимо? Као што је то прошле године један учени Мађар — Веселовски — доказао. Није то никакво чудо! Чудо је, што се још у већој мери не губимо, што нас и оволико још има!

(Наставиће се.)

О БИЉКАМА, ОД КОЈИХ СЕ ДОБИЈА ХЛЕБАЦ.

(Свршетак.)

За дивно је чудо, да се још не зна, еда ли жито дивље расте у Јевропи, Азији и Африци. Још стари писци нису били у томе сложни, где је постојбина пшеници и јечму. Па то се ни сада не зна, као што се не зна ни о зоби нити о ражи. Неки су мислили, да на Кавказу (то је брдо на граници Јевропе и Азије) има дивље ражи, али доцније су се уверили, да је ова дивља биљка са свим различна од оне ражи, која се сеје, јер има тако тврдо класје, да се не може жети. И у Сицилији (ово је једна велика ада или острво у мору, које се зове средиземно, јер је у сред разних земаља на југу), има дивље ражи, но и ова је другачија од питоме. Дивље хране налази се само на оним местима, где је пре било посејане, и то ће по свој прилици бити подивљана, а није од искона дивља била. Не знамо дакле, јесу ли првобитне биљке, од којих је наше жито и друга храна постала, изумрле, или су временом тако се измениле, да их не можемо да познамо. То се исто може рећи и о кукурузу у Америци. Када су пре својих 400 година нашли Америку, већ је било кукуруза у северној и јужној Америци. Неки кажу, да су у једној земљи американској нашли дивља кукуруза, али ни то није истина, јер и тај је само подивљао. Постојбина пиринчу

је Инђија, али као да ни њега нема тамо у дивљем стању, као што неки веле. Други опет говораху, да је у Чилу, Перуанској и Мехиканској (све су ово земље у Америци) дивљи кромпир растао, али се после доказало да то није био прави кромпир, него нека друга биљка, која је слична кромпиру.

Али урме има дивље у Африци и у Аранској, кокоспалме у Инђији, Цеилону, Полинезији и Океанији, саго-палме у источном инђијском мору, но ниједна није толико раширена, као питоме врсте њене. Крушевина, које има у инђијском мору, и хелда, која расте у Сибирији тамо према кинеској граници, једине су хлебне биљке, које се још налазе и у дивљем стању.

Земље, које леже на средиземном мору, као: Италија, Грчка, северна Африка и западна Азија, храниле су се у старо доба, још пре својих 2000 год. пшеницом и јечмом. Ова храна спомиње се у најстаријим списима, у библији, у делима Омира (ово је био грчки песник, који је написао две велике јуначке песме), и Иродота (који је први написао историју света, а био је Грк), има је насликане на споменицима најстаријих времена. Знали су тада и за проју, али су је слабо употребљавали. Пиринач

нису јели. Толико су знали, да га има у Инђији. О кукурузу нису ништа знали, као ни о ражи.

У средњој и северној Јевропи нису тада знали за жито и као што сада у северној Шкандинавији и Шотској јечам и зоб хлебац дају, тако су стари ђерманци (праоци данашњих Немаца) живели од чорбе, коју су правили од зоби; јер сигурно нису имали боље хлебне биљке. Око четир стотините год. после рођења Христова селили су се разни народи из Азије у Јевропу, и по свој прилици су донели раж из кавкаских земаља у северну Јевропу. Шеница је доцније раширила се по Јевропи и то преко Француске.

У Африци, јужно од брда Атланта, расла је, као и сада, по највише палма.

Дура дошла је из Источне Инђије (ова је земља у Азији) а сеје се у јужној Јевропи, јужној Азији и у Африци. Из ње се добија хлебац. Од ње се праве четке, метле.

У Инђији био је пиринач главна храна, као што се дознаје из старих списа. Тамо је растао и пизанг а по свој прилици и јаме. Јаме има 30 до 40 фуната тешки корен, који је отрован, док је свеж, али када се угреје онда изгуби отров, и може се за хлебац употребити.

По свој прилици да је у инђијском архипелагу (мору) саго растао, јер га сада има тамо дивљега.

Пре но што се нашла Америка, хранила се ова понајвише кукурузом; по брдима кромпиром и киноом. Ову биљку зову перуанским пиринчем, хране се њоме у место жита, семе јој јако храни, а од лишћа може се зготовити јело.

Услед велике сеобе народа, коју горе спомену смо, истисла је раж у северној Јевропи зоб.

Када су оно пре својих 1000 година Арапи узели северну Африку, Шпанију, Сицилију и неке земље на средиземном мору, раширили су они туда пиринач. Они су разнели и дуру или мавријску проју.

Но највеће промене у овом обзиру збише се, кад оно нађоше пут око Африке у источну Инђију, и кад упознадоше Америку. Одмах донесу кукуруз

из Америке, и овај се рашири по земљама средиземног мора: по Шпанији, Француској, Италији, Далмацији, Грчкој и по другим земљама. Али се он рашири и по земљама средње Јевропе; шта више чак и у Кину и Јапан (ове су земље у Азији) и у унутарњу Африку прокрчи он себи пута. Много спорије ширио се кромпир у северној Јевропи и северној Азији.

Као накнаду за ове богате дарове добила је Америка јевропску храну: шеницу, раж, јечам и т. д. Ову су храну насељеници сејали у северној и у умереној јужној Америци.

Бразилија, Каролина (земље у Америци) добише пиринач. Америка доби и пизанг, ма да неки мисле, да је једна врста пизанга од искони у Америци расла.

Јевропски насељеници однели су шеницу и другу јевропску храну и у Нову Холандију (Нова Холандија зове се пети део света, за који се тек пре 200 година дознало).

У северној Јевропи потисла је шеница раж, а ова је опет у старије доба потисла зоб. У Енглеској живело је пре својих сто година две трећине људи од шенице, а све остало од ражи, јечма и зоби. Сада се овом последњом храном храни једва једна осмина људи у Енглеској. Године 1727. било је код Единберга, у Шотској, сејање шенице реткост; од 1790. године Шотска десет пута више производи шенице него пре. Пре си могао видети шенична хлеба само код имућнијег света, а сада и код сиромаша по варошима и по селима.

У старо доба биле су Сицилија и Берберска (земља у Африци) житнице наше, а сада су: земље на источном мору, југозападна Русија, Угарска и Мисир. Из здружених држава у северној Америци већ је 1853. године шенице и шенична брашна извезено за 19.600.000 долара (долар вреди 2 фор.). Када је Колумб нашао Америку, однели су Шпаньолци шеницу у Мехиканску; прнац један први посеје шеницу, нашавши случајно три шенична зрна у пиринчу, који је био војницима намењен.

По немачком. =

Б Е Л Е Ш К Е.

11. (Мраз и воћке). Сваки зна, да мраз много штете начини воћу, и готово се не уме рећи, који мраз већма штоди, рани с јесени, који убије на воћкама не сазреле гранчице, или позни у пролеће, који убије воће у цвету, особито, кад мекана зима и благо време с првог пролећа пре времена измаме цвет, особито у раних воћака. С тога су позније врсте воћа пробитачније, и ваља при насади воћ-

њака на ово пазити, особито, ако је место, где ће се воћњак садити, на северној или на источној страни од брда, које су хладније, или на равници отвореној из отих страна.

И опет се може и на тим местима, па и раних воћака насадити, и ове од мразева сачувати, кад се учини ово: у јануару месецу, док је земља још смрзла, треба около дебала од оних воћака, за које

WWW.UNILIB.RS

се ко боји, да не истерају пре времена, набацати у ширину колико корен хвата, а то је, колико се грађе шири, до по стопе дебело сувога лишћа, ил' корова, ил' сламе, па још мало нагазити или водом полити, или снега набацати, да се ухвати дебља кора мрза. То сачува и онај мраз у земљи, и не да сунцу, да земљу прогреје, те да цвет пре времена измама.

12. (Када је најбоље траву косити?) Кад узмемо, да хранимо травом ону стоку, од које добијамо млеко, онда није све једно, кад ћемо косити траву. Да ли онда, док још не цвета, или касније?

Газда неки, по имену Јонас, искусио је то најбоље. Он је узео, па је рачделно своју ливаду на три дела. Први део покосио је онда, када трава

није још нигде цветала. Други део онда, када је трава била у најлепшим цвету. На послетку трећи део онда, кад је са свим прецветала.

Те три врсте сена употребио је Јонас на то, да на кравама музарама сравни, колико која врста боље храни, колико ће кад добити млека.

А ево шта је нашао. Од онога сена, где је трава покосена пре цветања, требао је 127 фуната, а од онога сена, где је трава покосена после цветања, требао је 133 фунте, па да добије исто онолико млека, колико је имао кад је узео центу само од онога сена, где је трава покосена у најлепшем цвету.

Из тога се види, да за музаре ваља само онда косити траву, кад је ова у најбољем цвету.

Л И С Т А К.

ШТА БИВА ПО СВЕТУ.

Наши крајеви.

(„Застава.“) Као што је пређе опозициони романски лист „Албина“, што је уређује белоцрквански посланик Роман Вић. Бабеш, тако је сада и „Застава“, којој је власник Милетић, добила штампарску парницу због чланка, у коме се претресало, како се влада и њена странка понашала при посланичком избору у Панчеву. — Како се види, влада себе не пориче.

(Српски и романски посланици на уг. сабору.) Српско-романски посланици, који заступају народносна права, договорили су се, да изјаве отворено програмом (распоредом) шта ће као жељу својих народа пред сабором заступати и за чиме ће ићи, да у сабору у корист својих народа извојују. То ће учинити за то, што им се подмећу од Мађара и њихових новина тежње и намере, које су управљене против опстанка ове државе а о којима нико и неспива. Осим тога су закључили, да покушају, неби ли се могли доникле бар споразумети са тако званом „крајном левицом“ саборском, т. ј. са странком мађарском, која је најслободоумнија.

(„Реформа“ и текелини питомци.) Управа „Српске Матице“ шаље питомце текелине у Беч, да тамо изуче медицину, јер је дотична бечка школа понајбоља. То је дало повода мађ. листу „Реформи“, да нападне потворама на управу „Српске Матице“, као да управа против наредбе текелине шаље питомце изван Угарске само за то, да се тамо питомци одгоје у мржњи против свега, што је мађарско. Текелини питомци одбили су писменом изјавом од себе то насртање реформино. Тешко ономе, ко у свачему види баука!

(Загреб.) Имаде томе доста годинаца, како се родољуби у Тројној краљевини заузимају око тога да се подигне у Загребу свеучилиште (велика школа.) Данас је то готова ствар. Како је краљ још пређе одобрио, да се та школа подигне и како је не давно потврдио закључак загребачког сабора, којим се дозвољава влади, да узамји 40,000 фор. да за њих набави што је најпотребније, то ће моћи отпочети школа идућега октобра. Бог дао, те била храмом истинске науке, е да би и наш народ у просвети коракнуо!

(Вечна памет Стевану Магазиновићу.) Стеван Магазиновић, кроз дуже време савестни и ревни чиновник, а у по-

следње време државни саветник у кнежевини Србији, оставио је на самрти све своје имање, по прилици 12 хиљада дуката, опостраном нашем народу у наследство на просветне цели. По трипут слава родољубу, који и преко гроба свога чини своме народу добра!

(Сабор у Пешти.) Саски посланик Гул предложио је сабору, да закључи да је отпис министра Санапија, којим уништава познати нам закључак саског нар. сабора, против државним законима, те да за то не вреди ништа. Сабор ће у своје време узети тај предлог у претрес и — одбацити га.

(Ердељски Саси.) Како је Сасе раздражио поступак мин. Санапија, види се осим свега оног, што до сада јависмо, и из тога, што је и општинство вароши Сибиња а тако исто диштриктска скупштина у Медијашу усвојила закључак општинства вароши Кронштата, о коме беше реч у последњем броју овога листа и што су уз протест нар. сабора због отписа министрова пристале осим Шезбурга и вароши: Репс, Шпул, Лешкирх и Грошенк. Осим тога штампана је књижица, у којој се жестоко удара на владу.

(Бона Которска.) Из Будве јављају, да је тамошња власт отпавила четрнајест главара из Мајина, Брајића и Побора, све по двојицу везане под јаком стражом у Котор. Вели се да је због тога, што су судили за мртве главе мимо постојећег суда по своме стародавном народном обичају. Цела ова ствар може да буде врло жалосна. Сироти главари могу да страдају са своје безазлености. Суд што ће им судити, ваља свакако добро да пази, да не излије сву строгост закона на људима у којих је осећање према стародавним обичајима јаче, него осећање према државним установама. Ал' овај случај нека подсећа друге на то, да за суђење постоје судови, мимо које није нико властан судити.

(Срем.) У Срему бесми немила боља: богиње. Особито по граничарским селима покосе богиње по десетину душа на дан. Како су срески лечници по тим крајевима људи по све невешти, а уз то још и господа, која само тамо лече, где је изглед на готове паре, то бедном народу никакве помоћи. Лане колера, сада богиње, а три године перодица — куд грђе несреће!

Страни свет.

(Лужички Срби.) Пре негде беше спомена у овоме листу о Лужичким Србима. Народни тај, који броји једва двеста хиљада душа, остатак је негда снажног и многобројног слав. племена, и живи у две државе: Пруској и Саксонској. Још у једанаестом веку, изгубио је своју слободу, па чудо дивно то малено острвце у мору немачког народа знало се је кроз осам векова до данашњег дана одржати у пркос свима покушајима Немаца, да их понемче. Па да је само на томе; него чему се још више дивити морамо, то је: да тај малини народни у последње време сваком годином све боље напредује како у броју душа, тако и у просвећивању. Томе су највише допринеле новине, а особито књижевно друштво „Матица“ која је од 1834. год. па до сада дакле за 20 год. растурила по народу сто и десет хиљада комада јевтених књига за народ и сто и тридесет хиљада календара, а која уза све то издаје и свој лист. Сада је „Матица“ купила у Будешину у Саксонској грунт за 20,000 талира. на коме хоће да сагради велико здање, у којем би се сместила друштвена библиотека, разне збирке и нар. штампарија. Како ће та зграда стати 35.000 тал. а друштво има само 14.000 тал. то је „Матица“ наумила да купи прилоге у народу, а осим тога се обратио председник „Матике“ Е. Смолер на аустријске Славене молбом, да и они притеку својој славенској браћи повчаним даровима у помоћ. Књижара Фр. Урбанека у златном Прагу у Чешкој узела је на се, да прима у ту цел прилоге. Ми се само поносити можемо том нашем северном браћом, а можда би се могли у нечем и — угледати на њих.

(Гоњење владина у Пруској.) Суд је по опредељењима мајског закона од прошле године ставио у затвор гријерског владика Еберхарда. — Како Бизмарк незна за шалу, то ће мало по мало све католичке владике у Пруској, који се држе црквених закона, на које су се закледе, доћи у затвор и онда ће у место наше Бизмарк постављати у Пруској владике. Богме се тај осидио!

(Романска.) Народна скупштина влашко-молдавска одредила је 8 милијуна за зидање касарна и војничких зграда.

(Шпанија.) Досадања влада устројила се сама по начину републиканске владавине. Серапо је председник републике. О томе своме најновијем уређењу обавешћује влада народ прогласом, у коме се сваки час спомињу речи „устав“ „Уставност“ и „законити захтеви народа“, као да је насиље којим је постала та влада, то што устав и уставност. Ал' тако попују сви подлаци и себичњаци.

(Немачка.) У државни немачки сабор у Берлину дошли су први пут посланици из Алсаса и Лорена т. ј. оних крајева, које је Пруска у последњем своме рату с Француском освојила. Они захтеваше: да се народ у тим крајевима запита, да ли пристаје на спојење с Немачком или не, јер уговор између Француске и Немачке, којим их је Немачка добила, не може важити јер није Француска на њ драговољно, него присиљена пристала. Немци у Берлинском сабору су их извиждали, а на страни њихној беху Пољаци и неколико правичнијих Немаца. Неки од њих иступише ради тога из сабора.

КЊИЖЕВНЕ ВЕСТИ.

(Списак књига.) Уз овај број шиљемо претплатницима нов списак књига, што га је издала књижара браће Јовановића, и који ми овим препоручујемо особитој пажњи

наших читалаца. Уз то имамо додати, да се преко исте књижаре могу поручити све српске, хрватске и стране књиге, ма и не биле забележене у овом списку и у трима дојакшњим списцима.

(Књижара Велимира Валовића у Београду) издала је позив на претплату на књигу под насловом: **Најновији српски секретар или књига, која поучава, како да се пишу писма и разне исправе.** У 38 одељења биће ту примера из свију прилика, које долазе у обичном животу. Књига ће изнети до 18 табака, а цена јој је 1 фор. а вр. Свима онима, који без туђе помоћи и савета не умеју на писмено да ставе оно, што желе, нека је препоручена.

Свакоме нужна књига

Како је угарски сабор донео закон да се од 1. јан. 1876. има у целој домовини нашој употребљавати нова мера по метарској системи то је сваком трговцу, занатлији, јучитељу, научнику, и свакој кући нужна као хлеб насупни књига:

„НАША НОВА МЕРА“

ОД П. МАНОЈЛОВИЋА,

са великом лепом картом, на којој су бојама насликана сва она мерила, тако јасно и очигледно, да их свако може том картом научити познавати. Зарад лакше набавке спуштамо цену тој књизи са приложеном јој картом на **1 фор. 20 н.** а пређе је стајала 1 ф. 60 н. Књига се наручује за готово или реч Post Nachnahme у

Српској нар. задружној штампарији
у Новом Саду.

ОДГОВОРИ АДМИНИСТРАЦИЈЕ.

Г. Јов. Дамјановићу, у Грку. Чим се прештапају први бројеви одмах ће се разаслати свима, па и Вама што не достаје. Остало се редовно шаље.

Г. Михаилу Јосимовићу, Шабац. Још пре 4 недеље послали смо Вам „Признанице“ за све ваше уписнике, а досад још не добисмо предплату.

Г. М. Бугарском, Кула. Примили смо 5 фор., али не знамо за што и за кога? Изволите нас известити, јер до јако не добисмо послату „карту“.

Г. Урошу Нинчићу, Ст. Кањижа. Примили смо настављену претплату до 1. Авг.

О г л а с.

Број, 1770

1874

О Б Ј А В Л А.

Његово Високородије госп. велики жупан ставио је поджупанском звању 27. фебр. т. г. под бројем 48-им на знање да избор срезких лекара у саједињеној граници у смислу бирања, доставком високог министарства унутрашњих дела број 7321 — још у току овог месеца за врло нужно се показује; тога ради се изванредна седница 23. марта с том примедбом сазива, да к овој жупанији прикључени део т. ј. за пет срезова границе. Они лекари који желе на ова места компетовати дужни су своје молбеница с нужним доказима поджупанском звању обе жупаније до 21-вог марта поднети.

Вел. Бечкерек 5-тог марта п. р. 1874.

Август Табаковић,

велики бележник торон. жупаније.

1—1